

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ภาวนาธิฐานฐานชีวิต — ชีวิตที่มั่นคงในการอบรมเจริญปัญญา”

คำว่า **ภาวนาธิฐานชีวิต** เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง มาจากคำ ๓ คำรวมกัน คือ **ภาวนา** (การอบรมเจริญปัญญา) **อธิฐาน** (ความตั้งมั่น ความตั้งใจมั่น ความมั่นคง) และ **ชีวิต** (ชีวิต หรือ ความเป็นอยู่) จึงรวมกันเป็น **ภาวนาธิฐานชีวิต** [อ่านตามภาษาบาลีว่า บา - ระ - นา - ทิด - ธา - นะ - ชี - วิ - ตัง] เขียนเป็นไทยได้ว่า **ภาวนาธิฐานชีวิต** แปลรวมกันได้ว่า “มีชีวิตอยู่ด้วยความมั่นคงในการที่จะอบรมเจริญปัญญา” หรือ “มีชีวิตที่มั่นคงในการอบรมเจริญปัญญา” การที่จะมีปัญญาเจริญขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยการฟังพระธรรมด้วยความละเอียดรอบคอบจริงๆ ค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปทีละเล็กทีละน้อย จนกว่าความเข้าใจถูกเห็นถูกจะถึงความสมบูรณ์พร้อมได้ ในที่สุด ดังข้อความจากพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทและอรรถกถา ว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสพระคาถานี้ว่า

“บันทึกทั้งหลาย ฟังธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส เหมือนห้วงน้ำลึก ใสแจ้ว ไม่ขุ่นมัว ฉะนั้น”

ในอรรถกถา อธิบายไว้ว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสอธิบายนี้ไว้ว่า “ห้วงน้ำ นั้น ชื่อว่า ไสแจ้ว เพราะเป็นน้ำไม่อากุล ชื่อว่า ไม่ขุนมัว เพราะเป็นน้ำไม่หวั่นไหว ฉะนั้น; บัณฑิตทั้งหลาย พึงเทศนาธรรมของเราแล้ว ถึงความเป็นผู้มีจิตปราศจากอุปกิเลส (เครื่องเศร้าหมองของจิต) ด้วยสามารถแห่งมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมผ่องใส ฉะนั้น ส่วนท่านผู้บรรลุพระอรหัตต์ (ความเป็นพระอรหันต์) แล้ว ย่อมเป็นผู้ผ่องใส โดยส่วนเดียวแล”

ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ มีเวลาไม่มากที่จะได้ฟังพระธรรม เพราะว่าส่วนใหญ่แล้ว ชีวิตก็เป็นไปในเรื่องอื่น เป็นไปกับด้วยอกุศลอย่างมาก ซึ่งเมื่อเทียบกับการได้ฟังพระธรรม ก็จะได้รู้ว่าในสังสารวัฏฏ์ที่ยาวนานจนถึงบัดนี้และต่อไป เวลาที่จะได้มีโอกาสฟังพระธรรม พิจารณาพระธรรมจริงๆ และเริ่มเข้าใจพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงนั้นไม่มากนัก จึงเป็นโอกาสสำหรับพุทธบริษัทที่จะได้ฟังพระธรรม เพื่อความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องยิ่งขึ้น สะสมความไม่รู้มานานมากขณะนี้ได้เริ่มการฟังแล้ว ซึ่งจะต้องเคยฟังมาหลายชาติก่อนหน้านี้อแล้ว แต่ถ้าเทียบกับความไม่รู้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า มีความรู้้น้อยมาก เช่นขณะนี้ได้ฟังเพียงแค่นี้ แต่ที่ไม่ได้ฟังเมื่อเช้านี้ มีความไม่รู้เท่าใด แล้วที่ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมเมื่อเช้านี้อีกเท่าใด ความไม่รู้มีมากจริงๆ

ถ้ามีความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะได้เห็นว่า พระธรรมทั้งหมดเป็นไปเพื่อละ ไม่ใช่เพื่อยาก แม้แต่การเริ่มต้นที่ถูก คือ เริ่มละความไม่รู้ เพราะมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น แต่ใช้ว่าความเข้าใจจะมี หรือจะเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วในทันทีทันใด ต้องค่อยๆ สะสมความเข้าใจไปตามลำดับทีละเล็กทีละน้อย

และความเข้าใจที่ค่อยๆ เจริญขึ้นนี้เอง สามารถที่จะถึงกาลที่จะดับกิเลสทั้งหมด ไม่เกิดอีกเลยได้

เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่พอพึงนิยมน้อยที่เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แล้วก็อยากถึงนิพพาน หรือว่าอยากหมดกิเลส เพราะถ้าอยาก โลภะก็มาอีกแล้ว เป็นเรื่องติดข้องโดยตลอด ถ้าไม่รู้จักรักรรรมที่กำลังปรากฏเลย แล้วหวังว่าจะละกิเลส นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้ แม้แต่ความอยากที่จะละกิเลส โดยไม่รู้อะไร ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมจริงๆ จะตรงกับที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า **ภาวนาวิสุทธิฐานชีวิตตั้ง** หมายความว่า ภาวนา คือการอบรม ถ้าไม่มีปัญญาเลย แม้เพียงฟังก็ไม่ฟัง แล้วจะอบรมอะไร เพราะว่าแต่ละคนเกิดมาแล้ว อวิชชาเป็นสภาพที่เหมือนคนตาบอดแต่กำเนิด ลองนึกถึงคนที่เกิดมาตาบอด จะไม่เห็นอะไรเลย ไม่สามารถเดินไปตามหนทางที่ถูกต้องได้จนตลอดชีวิต แต่ว่าเวลาที่ได้ฟังธรรมแล้ว มีความเข้าใจ เห็นหนทางที่จะละความไม่รู้ แต่ยังไม่ถึงการหมดกิเลส เพราะว่ากิเลสสะสมมามากมายเหลือเกิน ก็จะต้องอาศัยพระธรรมคอยชำระล้างขัดเกลาไปที่ละเล็กทีละน้อย

ภาวนา คือ การอบรมความเข้าใจที่เกิดจากการฟังให้มั่นคงขึ้น **อธิฐาน** คือ มั่นคง ให้มีความเข้าใจจริงๆ แม้จะเพียงเล็กน้อย ในเบื้องต้น แต่ความเข้าใจไม่เปลี่ยน เหมือนกับการเริ่มเห็นหนทาง แล้วก็ค่อยๆ เดินไปตามหนทางนั้น จนกว่าจะรู้ว่าเป็นหนทางที่ทำให้พ้นจากความไม่รู้ เพราะเหตุว่าความมืด คืออวิชชาเหมือนคนตาบอดแต่กำเนิด ไม่รู้ว่าจะไปทางไหนในชีวิต แต่เมื่อเกิดมาแล้วได้ยินได้ฟัง พระธรรมอบรมมั่นคงจนกระทั่งเป็น **ภาวนาวิสุทธิฐานชีวิตตั้ง** ชีวิตที่ได้ฟังพระธรรมแล้ว ก็จะเป็นไปตามกำลังของปัญญาที่จะละทุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แม้ว่าจะมีโลภะที่จะต้องเลี้ยงชีพ มีสิ่งที่จะต้องกระทำเพื่อความดำรงอยู่ของชีวิต แต่ก็ยังเป็นไปในทางที่สุจริตไม่ผิดทาง หรือว่าไม่เป็นไปในทางมิจฉาอาชีวะ แม้การแสวงหาที่แสวงหาในโดยชอบธรรม ไม่กระทำทุจริตกรรม มั่นคงขึ้นอย่างนี้ตลอดไปเรื่อยๆ ปัญญาจึงจะค่อยๆ เจริญขึ้นได้ เพราะมีความเข้าใจพระธรรมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง

เพราะฉะนั้น ก็จะต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานในการสะสมปัญญา ปัญญาจึงจะเจริญขึ้นได้ โดยที่ไม่ขาดการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมต่อไป เพราะเหตุว่าสะสมอวิชชามากและนานแสนนานในสังสารวัฏฏ์ ก็จะต้องสะสมปัญญามากทีเดียวกว่าจะสามารถขัดเกลาความไม่รู้และดับจนหมดสิ้นได้ เมื่อปัญญาเจริญขึ้น ก็จะปรุงแต่งให้มีความประพฤติที่ดีงามทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีความสะอาดทางกาย ทางวาจาและทางใจ คล้อยตามความเข้าใจที่เจริญขึ้นอย่างแท้จริง.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ.: www.dhammadhomefellowship.com , โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]